

Буття суспільства як проблема буття людини

Найважливішими передумовами існування суспільства є природа і люди. Якщо перша – сукупність матеріальних утворень, поза якими його виникнення і функціонування неможливе, то друга, значною мірою, несе в собі риси субстанційності, оскільки способом існування суспільства є діяльність, яку здійснюють люди. Саме соціум, а не природа, виступає середовищем формування власне людського в людині. Точно так, як суспільство зацікавлене, щоправда, це далеко не завжди відчувається, у нормальному розвитку роду *Homo sapiens*, людина зацікавлена в нормальному бутті суспільства. Будь-які відхилення в розвитку соціуму, що тягнуть за собою політичні, економічні, соціальні та інші незручності для людини, сприймаються нею, як правило, негативно.

І апріорі, і в контексті практики буття суспільства є однією з найважливіших проблем буття людини. Зрозуміло, що міра її значимості для кожного конкретного суб'єкта різна. Чинників, які впливають на це, безліч: рівень освіти індивіда, характер виконуваної діяльності, особисті потреби й інтереси, задоволеність або незадоволеність життям, ефективність функціонування соціальних інститутів і багато іншого. Для людей, що реально впливають на функціонування конкретних суспільств і держав, визначають стратегію їхнього розвитку, означена проблема є сферою втілення безпосередніх практичних зусиль. Для інших – поле теоретичних пошуків. Для третіх – предмет побутових розмов і дискусій на кухні. Але у всіх випадках буття суспільства – одна з найбільш актуальних і популярних проблем як для теорії, так і для практики.

Причетність людини до соціуму завжди конкретна в просторових і часових параметрах, має яскраво виражене суб'єктивно-об'єктивне забарвлення і суперечлива по своїй суті. Буття людини і буття суспільства – діалектичні протилежності і їхній взаємозв'язок підкоряється відомим законам діалектики. Суспільство завжди протистоїть індивідові як могутня сила, що намагається більшою або меншою мірою підкорити його собі, насамперед за допомогою різних норм – правових, моральних, релігійних та інших. Індивід, у свою чергу, шукає шля-

хи дистанціювання від цієї сили, нерідко намагається нав'язати суспільству свої норми і правила гри. Взаємодія даних протилежностей значною мірою втілюється у феноменах свободи, демократії, тоталітаризму. Кожне суспільство продукує конкретний спектр умов для реалізації людиною своїх сутнісних сил. Незмінним завжди залишається одне – людське бажання жити у соціумі, що по мінімуму є проблемним для індивіда. Аналогічне і бажання соціуму. Але, як свідчить історія, бажання залишаються бажаннями. Точно так, як буття суспільства має статус проблеми для людини, буття людини – найважливіша проблема для суспільства.

На мій погляд, цілком доречно відомі думки В.И.Вернадського про ноосферу трансформувати в сучасних умовах і в площину відношення «особистість–суспільство». Йдеться не про вузько моральну проблематику, а про широкий соціальний контекст. Не можна розраховувати на благополуччя соціуму, якщо суб'єкти, що його продукують, байдужі до усього, що виходить за межі їхніх власних інтересів. Пріоритет особистого над суспільним небезпечний абсолютизацією індивідуалізму. На жаль, на рівні особистісного буття саме така установка усе більше стає нормою, а не винятком. Стосується це майже всього пострадянського простору. Загальнолюдські ж цінності функціонують тут, насамперед, у ролі духовного фону, який не дуже сильно впливає на реальну практику відносин між людьми і відношення людини до суспільства. Масова втрата почуття співпереживання чужого горя, небажання молодих людей служити в армії, патріотизм як псевдопатріотизм, величезна кількість сумнівних фінансових угод, що приносять великі збитки державі і настільки ж великі прибутки особам, що їх здійснюють, – лише деякі приклади споживацького ставлення людей до суспільства, у якому вони живуть. Не краще виглядає і суспільство, насамперед держава, що його представляє. Моральна нещирість, подвійні стандарти, пріоритет державного (зрідка суспільного) над особистим, невміння, часто і небажання, серйозно піклуватись про вирішення насущних для простої людини проблем – реалії життєдіяльності сучасного соціуму.

Історія знає багато прикладів, коли окремі індивіди, політичні партії, суспільні рухи хотіли і намагались облагородити суспільство, зробити його добрішим, гуманнішим, та здійснити бажане або не вдавалося, або отриманий результат був далекий від очікуваного. І хоча практика є критерієм істини, навряд чи варто зупинятись на шляху вдосконалення соціального середовища свого буття.